

O TRANZACȚIE NUMISMATICĂ DE LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-LEA ÎN BUCOVINA

Monica Dejan*
George Ostafi*

Cuvinte cheie: colecții muzeale, Suceava, Cernăuți, descoperiri numismatice, documente.

Keywords: Museum collections, Suceava, Czernowitz, numismatic discoveries, documents.

Rezumat. *Articolul prezintă activitatea desfășurată într-un muzeu local din Bucovina la începutul secolului XX. În colecțiile muzeului Bucovinei se păstrează câteva documente cu privire la primele etape ale preocupărilor numismatice la Suceava întreprinse de Josef Fleischer și Alfred von Peyersfeld, primii curatori ai muzeului. O parte dintre aceste documente sunt în legătură cu descoperiri numismatice făcute în oraș și în împrejurimi, cele mai importante fiind trimise la Cernăuți sau la Viena. În același timp, angajații muzeului aveau o intensă corespondență cu multe personalități de la Viena, Cernăuți sau din alte orașe din Imperiul Austro-Ungar. Deschis în anul 1900, muzeul avea colecții interesante cu descoperiri făcute la Cetatea Sucevei și în oraș, incluzând un număr de aproximativ 2500 de monede, în special medievale. În timp, Alfred von Peyersfeld (Josef Fleischer moare imediat după deschiderea muzeului) a îmbogățit colecțiile muzeului cu alte descoperiri din Suceava, dar și cumpărând monede de la anticari.*

Abstract: *The paper presents the activity in a local museum in Bucovina at the beginning of the 20th century. The collections of the Bucovina Museum keep a few documents about the early stages of numismatic preoccupations in Suceava, conducted by Josef Fleischer and Alfred von Peyersfeld, the first curators of the museum. Some of these documents are related to monetary discoveries made in the city and its surroundings, the most important having been sent to Czernowitz or Vienna. In the same time, the curators from Suceava had a long correspondence with various personalities from Czernowitz, Vienna and other cities from the Austro-Hungarian Empire. Open in 1900, the museum had interesting collections with discoveries made in the Fortress of Suceava and in the city, including around 2500 coins, especially from the Medieval Age. Over time, Alfred von Peyersfeld (Josef Fleischer died soon after the opening of the museum) enriched the numismatic collection with the discoveries from Suceava, but also by buying coins from antiquarians.*

* Muzeul Bucovinei Suceava.

Înființarea muzeului orașului Suceava în anul 1900 a avut la bază numeroasele descoperiri făcute în oraș și în împrejurimi. O parte din ele au fost consemnate în documentele din epocă. Astfel, cea mai veche mențiune despre aflarea întâmplătoare a unor obiecte vechi o avem datorită informării trimise de generalul Enzenberg către Înalțul Comandament General al Galiției la data de 14 noiembrie 1785: un orașean din Suceava a găsit „*pe propriul teren, într-o oală veche, felurite monede din Țările de Jos olandeze și poloneze*”¹. În încercarea de a opri degradarea continuă a ruinelor Cetății de Scaun, de unde se lua piatră pentru construcțiile din oraș, în anul 1887 primăria va lua hotărârea de a interzice distrugerea zidurilor și pășunatul în apropierea monumentului, introducându-se și amenzi severe². Cu un an înainte în apropierea Cetății fusese descoperit și un tezaur cu 75 monede din argint de mici dimensiuni pe care autoritățile locale îl donează Muzeului din Cernăuți³, în lipsa unui muzeu local la Suceava. Preocupat în special de protecția monumentelor, Karl A. Romstorfer, conservator din partea Comisiei Centrale pentru Monumente de la Viena, notează și descoperiri monetare făcute la Suceava⁴ sau puțin cunoscute astăzi cum ar fi o descoperire de piese de harnașament din aur și decorate cu almandine aparținând perioadei hunice de la Măriței⁵. O altă descoperire importantă din epocă este marele tezaur descoperit la Siret în anul 1912, alcătuit din peste 300 de monede emise în Țara Românească, Boemia, Polonia și Ungaria, datate la sfârșitul secolului al XIII-lea și secolul al XIV-lea⁶.

Odată cu organizarea colecțiilor muzeului din oraș și efortul constant al personalului de a le îmbogăți, numeroase descoperiri numismatice sunt inventariate: catalogul colecției de monede și medalii din anul 1914 număra 2415 monede (marea lor majoritate medievale) și 68 medalii⁷. Obiectele proveneau de la Cetatea de Scaun a Sucevei, din oraș (de la donatori dispuși să ofere muzeului piese găsite pe proprietățile lor). După cum se poate constata din parcurgerea registrului, acestea erau piese mărunte, care nu puteau fi valorificate în alt fel, lipsesc piesele de aur sau cele de argint cu valoare mare. În schimb, muzeul din Cernăuți avea în momentul înființării sale un număr de peste 3500 de monede (antice, bizantine și medievale), dintre care peste o sută de aur.

Societatea „Muzeul” din Suceava era una privată care se finanța strict din donațiile membrilor ei sau din diverse alte surse pe care personalul angajat le avea la dispoziție. Constituirea unei colecții se făcea în funcție de piesele care se găseau la dispoziția custodelui, iar el putea alege direcția în care să dezvolte o colecție în funcție de interesele sale științifice și de posibilități. În acest fel, atât Josef Fleischer, cât și

¹ Miron *et alii* 1989, p. 498-499.

² Miron *et alii* 1989, p. 695.

³ Miron *et alii* 1989, p. 699-700.

⁴ Romstorfer 1891, p. 183.

⁵ Romstorfer 1893, p. 65.

⁶ Moisil 1913, p. 64; Moisil 1915a, p. 14.

⁷ Alfred von Peyersfeld, *Münzen und Denkmünzen Katalog, Museum Suczawa, 1914*, Colecția Memoriale, Muzeul Bucovinei Suceava, nr. inv. 3090, în manuscris.

Alfred von Peyersfeld, primii custozi ai colecției numismatice a muzeului, au avut în vedere istoria Sucevei, în calitate de fostă reședință domnească, dar și ca monetărie a statului moldovean. Din acest motiv, cele mai multe piese colecționate sunt cele medievale, deși există mențiuni cu privire la descoperiri de monede antice și bizantine la Suceava în publicațiile vremii⁸. Profesorul Rudolf Gassauer, custode al muzeului în perioada interbelică, va publica numeroase obiecte din colecția muzeului și va menționa de-a lungul timpului descoperiri făcute în zona Sucevei⁹. Toate aceste monede, unele mai valoroase, altele mai puțin valoroase trebuiau depozitate, iar această problemă apare de timpuriu, fiind necesară păstrarea lor corespunzătoare, dar și asigurarea securității lor. În consecință, se prevăd gratii pentru camerele care adăpostesc muzeul¹⁰. De asemenea se avea în vedere realizarea unui mobilier adecvat, potrivit pentru păstrarea și expunerea obiectelor.

Într-o scurtă corespondență dintre Oswald Zingerle von Summersberg (cel puțin aceasta ar fi semnătura identificată de noi), profesor la Universitatea din Cernăuți, și Alfred von Peyersfeld, custodele muzeului sucevean, se discută despre organizarea colecției și despre cum ar trebui păstrate piesele. Profesorul cernăuțean îi trimite o schiță detaliată cu un dulap care avea în partea inferioară un număr de 14 sertare pe care era trecută țara de proveniență a pieselor. În partea superioară, pe schiță se propunea o vitrină în care să fie expuse cele mai interesante monede. Nu cunoaștem răspunsul lui Alfred von Peyersfeld, custodele muzeului sucevean, dar din noua scrisoare primită câteva zile mai târziu putem deduce că răspunsul a fost pozitiv, având în vedere că dulapul era deja expedit la Suceava¹¹.

După cum am spus, muzeul sucevean era o societate particulară și se întreținea din donațiile făcute de membrii săi, totuși, în multe cazuri acestea nu erau suficiente, angajatul muzeului trebuind să găsească și alte metode de a obține bani pentru diversele cheltuieli. Din corespondența prezentată mai jos constatăm că una dintre metode era aceea de a vinde monedele care erau în mai multe exemplare. Din punctul de vedere al custodelui, dar și a conducerii instituției care era întotdeauna informată cu privire la achiziții și cheltuieli, după cum o dovedesc procesele verbale întocmite la capătul fiecărei ședințe de întrunire a membrilor societății¹², colecția numismatică trebuia să aibă câte un exemplar din fiecare emisiune monetară care era considerată importantă. În cazul în care existau monede de același fel în mai multe exemplare acestea puteau fi vândute sau date la schimb pentru alte piese care lipseau din colecție sau pentru diverse plăți cum este cazul prezentat de noi. Corespondentul cernăuțean al lui Alfred von Peyersfeld îi precizează că dorește să primească în contul dulapului livrat „monede poloneze de argint” de la Sigismund I, Ștefan Bathory, Vladislav IV Wasa, Mihail Korybut și Ioan III Sobieski, precizând „bineînțeles, doar duplicate”.

⁸ Gassauer 1934, p. 12; Iliescu 1989, p. 9; Moisil 1915b, p. 51; Ignat 2004, p. 148.

⁹ Gassauer 1930, p. 3.

¹⁰ Dejan 2010, p. 92.

¹¹ Dejan 2010, p. 18.

¹² Dejan 2010, p. 74-99.

Această tranzacție poate fi legată de o alta, făcută două luni mai târziu, în ianuarie 1909, când Joseph Hamburger, deținător al unei galerii numismatice la Frankfurt pe Main îi scrie custodelui muzeului sucevean informându-l că are piesele cerute de el și că acestea pot fi obținute făcând o rezervare pentru ele. După cum o arată lista sunt tot monede poloneze din secolul XVI, precizându-se anii de emisiune și monetăria.

Această scurtă corespondență ne arată existența unor descoperiri importante la Suceava, făcute în număr mare și de care muzeul se putea dispersa. Nu excludem ca aceste monede să fi fost parte dintr-un tezaur sau mai multe. În mod evident, nu putem să-l acuzăm pe Peyesfeld de trafic cu obiecte de patrimoniu pentru că noțiunea respectivă nu corespunde cu ceea ce înțelegem noi astăzi. Custodele muzeului sucevean încerca să realizeze o colecție variată care să cuprindă serii de monede de la cât mai mulți emitenți și cu ani de emisiune succesivi. În aceste condiții, devine foarte dificil, mai ales în lipsa unor inventare care să conțină date despre proveniența pieselor, să ne pronunțăm cu privire la locul de origine a unor obiecte, în acest caz monede, chiar doar cu termenul generic „loc de descoperire: Bucovina”.

Anexe

Scrisoare trimisă din Cernăuți de (posibil) Oswald Zingerle von Summersberg către Alfred von Peyersfeld la Suceava, la 19 noiembrie 1908 (Muzeul Bucovinei Suceava, colecția documente, nr. inv. 3031-14)

Original în limba germană

Seite 1:

Czernowitz 19. 11. 1908

Euer Hochwohlgeboren

Sehr geehrter Herr Kustos !

Der Münzschrank ist Ihrem geschätzten Wunsche gemäß heute der Bahn übergeben worden und dürfte schon morgen in Suczawa eintreffen, nachdem er gleich verladen wurde.

Auf die sorgfältige Verpackung habe ich besonderes Gewicht gelegt, damit der Schrank in vollkommen unversehrtem Zustande seinen

Seite 2:

Bestimmungsort erreiche.

Ich gebe mich der bestimmten

Hoffnung hin, dass er Ihren und des

Traducere

Pagina 1:

Cernăuți 19.11.1908

Înălțimea ta,

Mult stimată domnule Custode!

Dulapul numismatic este, conform prețuitei dumneavoastră dorințe, în tren și mâine va ajunge deja la Suceava unde va fi descărcat imediat. La împachetare, ținând cont de greutatea sa, am avut mare grijă, astfel încât dulapul să ajungă

Pagina 2:

în perfectă stare la destinație. Am speranța personală că acesta va fi atât pe placul dumneavoastră cât și al membrilor Asociației Muzeale.

Cheia o veți găsi în interiorul pupitrului și ea se va introduce în încuietoare

Museumsvereines vollen Beifall finden wird.

Der Schlüssel befindet sich im Inneren des Pultes und ist stets mit dem Bart nach aufwärts in das Schlüsselloch einzuführen. - Für Verpackung, Zustreifung zur Bahn und Verfrachtung habe ich den Betrag von fünf Kronen aus Eigenem ausgelegt und erbitte mir höflichst die Rückvergütung in polnischen Silbermünzen, wobei ich mir zu bemerken erlaube, dass es mir nicht so an dem Quantum als vielmehr an der Qualität, d.h. an guter Erhaltung der Münzen gelegen ist. -

Besonders erwünscht wären mir Stücke vom:

Zygmunt I Stary 1506 - 1548
Stefan Batory 1576 - 1586
Wladysław IV Waza 1632 - 1648
Michał Korgbach 1668 - 1673
und Johann III Sobieski 1674 - 1696
selbstverständlich nur Duplikate.
Indem ich Ihrer geschätzten Antwort entgegensehe, zeichne (mich?) mit vorzüglicher Hochachtung ergebenst
Zingerle
Neuweltgasse 25.

întotdeauna cu cățelul (dinții) în sus.

Pentru împachetare, înregistrare și transport am plătit o taxă de cinci Coroane din banii mei și vă rog să îmi trimiteți contravaloarea în monede poloneze de argint.

Aș dori să acceptați ideea că pentru mine nu atât cuantumul câștigului contează, cât calitatea livrării.

Exemplarele dorite de mine ar fi:

Sigismund I 1506 - 1548
Ștefan Batory 1576 - 1586
Vladislav IV Wasa 1632 - 1648
Mihail Korgbach 1668 - 1673
și Ioan III Sobieski 1674 - 1696
Bineînțeles, doar duplicate.

Aștept cu nerăbdare raspunsul dumneavoastră privind afacerea.

Mă înclin cu prețuire Înălțimii Voastre!
Zingerle

Neuweltgasse 25

Carte poștală expediată de Joseph Hamburger, numismat, din Frankfurt am Main către Alfred von Peyersfeld la 20 ianuarie 1909 (data poștei) (Muzeul Bucovinei Suceava, colecția documente, nr. inv. 3031-11)

Originalul în limba germană

Postkarte A:

Euer Hochwohlgeboren!

übergebe umstehend Aufstellung über die angefragten Nummern mit der Bemerkung beigefügt, wieviel davon oder ob solche noch vorhanden und ob sie Brustbilder

Traducere

Fața 1:

Înălțimea Ta!

Trimit prezenta listă a numerelor cerute precizând dacă și câte dintre acestea sunt disponibile și dacă ele reprezintă imaginea bust sau portret a regenților.

resp. Bildnis des Regenten tragen.
Sie können, anderweitigen Verkauf
vorbehalten diese Stücke noch von mir
beziehen.
Hochachtungsvoll!
Postkarte B:
Nr. 318 besitze noch 3 Stück ohne B.bild.
"319" " 1 Stück 1540 mit B.bild.
"320" 1 Stück mit B.bild.
"322" nichts mehr.
"350" " "
"1258" 1 St. 1585, 2 St. 1586 mit
Brustbild.
" 1259 1260 besitze nichts mehr.
" 1324 besitze noch zwei Stück guter
Erhaltung 75 Pfg. ohne Brustbild.
Herrn Alfred K.W.
Peyerfed, Kustos
Suczawa

Puteti, făcând rezervare a vânzării, să
obțineți aceste exemplare de la mine.
Cu înaltă prețuire!
Fața 2:
Nr. 318 conține încă 3 bucăți fără
imagea B.
319 1 bucată 1540 cu imagea B.
320 1 bucată cu imagea B.
322 nu mai există.
" 350 " - " - "
"1258 " 1 bucată 1585, 2 bucăți 1586 cu
image Bust.
"1259 1260 nu o mai posed.
"1324 posed încă 2 bucăți în bună stare
75 Pfg fără image Bust.
Domnului Alfred K.W.
Peyerfeld, Custode
Suceava

Bibliografie / Bibliography

- Dejan 2010:** Monica Dejan, *Muzeul din Suceava. 110 ani în documente și amintiri.* Suceava, 2010.
- Gassauer 1930:** R. Gassauer, *Monede vechi românești inedite*, Anuarul Liceului „Ștefan cel Mare”, 1929/1930, Suceava, 1930, p. 3-9.
- Gassauer 1934:** R. Gassauer, *O agrafă cu efigia împăratului Hadrianus găsită la Suceava*, Anuarul Liceului „Ștefan cel Mare”, 1933/1934, Suceava, 1934, p. 12-16.
- Ignat 2004:** M. Ignat, *Découvertes, collections et recherches numismatiques à Suceava*, Codrul Cosminului, 10, 2004, p. 145-151.
- Iliescu 1989:** O. Iliescu, *Vechi cercetări de numismatică în Bucovina*, Din activitatea Secțiunii Suceava a Societății Numismatice Române, 1989, p. 7-9
- Miron et alii 1989:** V. Gh. Miron, M. Șt. Ceaușu, I. Caproșu, G. Irimescu, *Suceava. File de istorie. Documente privitoare la istoria orașului 1388-1918*, vol. I, București, 1989.
- Moisil 1913:** C. Moisil, *Monete și tezaure monetare găsite în România și ținuturile românești învecinate*, BSNR, 10, 20, 1913, p. 62-64.
- Moisil 1915a:** C. Moisil, *Contribuțiuni la istoria monetăriei vechi românești*, BSNR, 12, 23, 1915, p. 12-29.
- Moisil 1915b:** C. Moisil, *Cronica*, BSNR, 12, 23, 1915, p. 49-51.

Romstorfer 1891: K. A. Romstorfer, *Notizen in Mitteilungen der K. K. Zentral-Kommission für Erforschung und Erhaltung der Kunst – und Historischen Denkmale*, 17, 1891, p. 183.

Romstorfer 1893: K. A. Romstorfer, *Notizen in Mitteilungen der K. K. Zentral-Kommission für Erforschung und Erhaltung der Kunst – und Historischen Denkmale*, 19, 1893, p. 65-66.